

УДК 37 (091) «18/19»

DOI: 10.36550/2415-7988-2022-1-207-28-32

ОКОЛЬНИЧА Тетяна Володимирівна –

доктор педагогічних наук, професор, доцент кафедри педагогіки та спеціальної освіти

Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка

ORCID: <https://orcid.org/000-0003-3740-2495>

e-mail: t.vladimirovna.75@ukr.net

БОСІЙ Олександр Михайлович –

аспірант кафедри педагогіки та спеціальної освіти

Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8849-3932>

e-mail: obosyi@cuspu.edu.ua

ПАРУБОЧІ ТА ДІВОЧІ ГРОМАДИ ЯК ШЛЯХ СОЦІАЛІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ СІЛЬСЬКОЇ МОЛОДІ (XIX – ПЕРША ЧВЕРТЬ XX СТОЛІТТЯ)

У статті розкрито процес соціалізації української сільської молоді у парубочих та дівочих громадах у XIX – першій чверті XX століття.

Молодіжні громади розглядаються як об'єднання, що організовувались за статево-віковою ознакою і діяли на засадах етико-правових звичаїв та норм громадського життя та складалися з парубків та дівчат, котрі досягли шлюбного віку, чи скоро мали його досягнути.

Наголошено, що категорія сільської молоді дівчат та парубків XIX – першої чверті XX ст. була неоднорідною за своїм складом, оскільки в її межах об'єднувалися дві підгрупи – «переддівок» і «підпарубків» (молодша підгрупа), які ще не мали права одружуватися та «дівок» і «парубків» (старша група), які вже досягли шлюбного віку.

У публікації висвітлено особливості ритуальної зміни соціовікового статусу хлопців та дівчат; зміни гендерної ідентичності, що виявлялися у змінах в одязі та зачісці, соціовіковій термінології; ініціальні процедури, що ритуально оформлювали перехід з однієї соціовікової групи в іншу та були свідченням зростання соціального статусу молоді в ієрархічній соціально-віковій системі, що існувала у традиційному суспільстві: визнання прав юнаків та дівчат на створення сім'ї, участь у сімейних радах, за певних умов – у сільських сходах тощо.

Висвітлено, що формування та діяльність молодіжних громад ґрунтувалося на засадах звичаєвого права. Парубочі та дівочі громади мали усталену внутрішню організацію, правила поведінки, права, обов'язки та заняття.

Розкрито, що молодіжні громади виконували низку важливих педагогічних функцій, зокрема, їх соціально-побутова спрямованість включала такі основні напрями: врегулювання стосунків сільської молоді з волостю, старшиною, поміщиком (парубочтво в цьому плані було свого роду виконавчим органом); налагодження нормального життя в селі, улагодження всіх конфліктів, що виникали між парубками і дівчатами та між молоддю і іншими мешканцями села; участь в організації урочистостей у селі: церковних процесій, святкування храмового дня та інших традиційних для села свят тощо. Молодіжні громади мали перед сільською громадою і певні трудові обов'язки.

Молодіжні громади були посередниками між сім'єю і сільською громадськістю, що забезпечувало цілісність громади та безперервність передавання народно-педагогічного досвіду. Парубки та дівчата набували особистої свободи, прав та статусних можливостей.

Автори приходять до висновку, що існування молодіжних об'єднань було особливо важливим з погляду на становлення людини як повноправного члена селянської спільноти у відповідності з народними уявленнями про статево-віковий принцип організації соціального простору та необхідність підготовки до сімейного життя, засвоєння статусних ролей одружених чоловіків та жінок.

Ключові слова: соціалізація, парубки, дівчата, молодіжні громади, українська селянська молодь.

OKOLNYCHA Tetiana Volodymyrivna –

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,

Associate Professor of the Department of Pedagogy and Special Education of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University

ORCID: <https://orcid.org/000-0003-3740-2495>

e-mail: t.vladimirovna.75@ukr.net

BOSYI Oleksandr Mykhailovych –

postgraduate student of the Department of Pedagogy and Special Education of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8849-3932>

e-mail: obosyi@cuspu.edu.ua

BOYS' AND GIRLS' SOCIETIES AS A WAY OF SOCIALIZATION OF UKRAINIAN RURAL YOUTH (XIX – FIRST QUARTER OF XX CENTURY)

The article reveals the process of socialization of Ukrainian rural youth in boys' and girls' communities in the 19th and the first quarter of the 20th centuries.

Youth communities are considered as associations that were organized on the basis of sex and age and acted on the basis of ethical and legal customs and norms of public life and consisted of boys and girls who had reached marriageable age or were about to reach it.

It is emphasized that the category of rural youth of girls and boys of the 19th - the first quarter of the 20th century. was heterogeneous in its composition, since two subgroups were united within its borders - "male and female teenagers" (younger subgroup), who did not yet have the right to marry, and "maidens" and "boyfriends" (the older group), who had already reached marriageable age.

The publication highlights the peculiarities of the ritual change of social age status of boys and girls; changes in gender identity manifested in changes in clothing and hairstyle, socio-age terminology; initial procedures that ritually formalized the transition from one socio-age group to another and were evidence of the growth of the social status of young people in the hierarchical social-age system that existed in traditional society: recognition of the rights of young men and women to create a family, participation in family councils, under certain conditions - in village steps, etc.

It was highlighted that the formation and activity of youth communities was based on the principles of customary law. Male and female communities had established internal organization, rules of conduct, rights, duties and occupations.

It was revealed that youth communities performed a number of important pedagogical functions, in particular, their social and everyday orientation included the following main areas: regulating the relations of rural youth with the parish, the headman, and the landlord (the serfdom in this regard was a kind of executive body); establishment of normal life in the village, settlement of all conflicts that arose between boys and girls and between young people and other residents of the village; participation in the organization of celebrations in the village: church processions, celebration of the temple day and other traditional for the village holidays, etc. Youth communities also had certain labor duties before the village community.

Youth communities were mediators between the family and the rural community, which ensured the integrity of the community and the continuity of the transfer of folk-pedagogical experience. Young women and girls acquired personal freedom, rights and status opportunities.

The authors come to the conclusion that the existence of youth associations was particularly important from the point of view of the formation of a person as a full-fledged member of the peasant community in accordance with popular ideas about the gender-age principle of organizing social space and the need to prepare for family life, mastering the status roles of married men and women.

Key words: socialization, boys, girls, youth communities, Ukrainian peasant youth.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Актуальність соціалізації молоді визначається складністю часу, в якому вона опинилася. Молодь виявилася однією з найменш захищених соціальних груп, погіршивши її матеріальний стан, сповільнилося соціальне просування. Але найбільше занепокоєння викликає брак духовної наповненості життя молоді, пов'язаний з переоцінкою людьми соціальних і життєвих цінностей та норм суспільства, тим, що молодь залишена самостійно вирішувати свої проблеми.

Ідея формування механізмів соціалізації через засвоєння соціальних знань, цінностей, навичок поведінки в соціальному житті визначає пошук таких основ, знання яких дозволило б оптимізувати процес становлення інтересу та участі молодого покоління в сучасному українському суспільстві.

Одним із шляхів вирішення проблеми є звернення до власного народно-педагогічного надбання минулих епох. В українській народній педагогіці XIX – першої чверті XX ст. соціалізація особистості відбувалася згідно системи цінностей, пов'язаних з народними традиціями у сімейних і суспільних взаєминах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення досвіду і традицій соціалізації української молоді стає можливим завдяки узагальненню здобутків вітчизняної етнографічної та етнопедагогічної наук. Праці дослідників XIX – першої чверті XX ст. стали підґрунтям для вивчення сучасними ученими української народної педагогіки.

Науково-інформаційний пошук засвідчив, що цілісно та системно соціалізація української молоді (XIX – перша чверть XX ст.) у вітчизняній історико-педагогічній науці не вивчалась.

З-поміж сучасних українських істориків педагогіки, об'єктом дослідження яких була народна педагогіка, виділяємо Н. Жмуд, Є. Сявко, В. Федяєву, І. Щербак та ін. У цих дослідженнях науковці частково звертаються до вивчення соціалізації молоді.

Дослідженню процесів соціалізації дітей з урахуванням їх статі присвячено наукові публікації А. Забловського, О. Кісь та ін.

Мета статті – на основі історико-педагогічного аналізу розкрити процес соціалізації української

сільської молоді у парубочих та дівочих громадах у XIX – першій чверті XX століття.

Виклад основного матеріалу дослідження. Період людського життя віком від 14 років в українській народній педагогіці XIX – першої чверті XX ст. був пов'язаний, зі вступом до інституціалізованої форми дошлюбного спілкування – молодіжної громади, яка об'єднувала неодружену молодь [1; 8].

У традиційній культурі молодіжні громади – це об'єднання, що організовувалися за статево-віковою ознакою і діяли на засадах етико-правових звичаїв та норм громадського життя. Складалися вони з парубків та дівчат, котрі досягли шлюбного віку, чи скоро мали його досягнути.

Категорія сільської молоді дівчат та парубків XIX – першої чверті XX ст. була неоднорідною за своїм складом, оскільки в її межах об'єднувалися дві підгрупи – «переддівок» і «підпарубків» (молодша підгрупа), які ще не мали права одружуватися та «дівок» і «парубків» (старша група), які вже досягли шлюбного віку.

У першій (молодшій) підгрупі молодь опановувала нові моделі поведінки, поступово прилучалась до молодіжної субкультури села. Дівчата та хлопці віком від 14 до 15 років починали гуртуватися в окремі громади, сформовані за статево-віковим принципом (однолітки-верстваки), прагнучи наслідувати молодь старшого віку. Підпарубочки та піддівочі громади влаштовували спільні зібрання й ігри, ходили на вечорниці (вечурки), робили складчину для організації спільної вечері тощо [3; 4].

У першій підгрупі хлопці активно готувалися до ритуалу ініціації, що означав офіційне прилучення їх до парубочької громади села та здобуття ними статусу повноцінних парубків. У цей час «підпарубкам» забороняли одягати парубочький одяг, палити тютюн, вживати алкоголь тощо [6, с. 355].

Друга підгрупа (старша) – «дівки» та «парубки» – була для української молоді початком переходу до нової соціально-вікової категорії, нового в якісному відношенні соціального статусу у сільській локальній спільноті, що за своїми характеристиками суттєво відрізнялась від попередньої вікової групи. Дівувати та парубкувати починали у віці 15–16 років. Дівчину відповідного віку українці називали «відданицею»,

«невістою» [5, с. 770], тим самим виокремлюючи головну ознаку цього етапу життєвого циклу – націленість на створення сім'ї та актуалізуючи одну з головних соціалізаційних установок молоді – реалізацію репродуктивної функції.

Саме з цього віку українська дівчина починала кувари: висота печі, розміри кухонного начиння, необхідність використання відповідних знарядь вимагали відповідного зросту та фізичної сили. Через це лише дівчина з 15–16 років вчилася кувари [3, с. 11], реалізуючи накопичені до цього теоретичні знання на практиці.

На жаль, фактично відсутні етнографічні записи XIX – першої чверті XX ст., які б висвітлювали ритуальну зміну соціального статусу, досягнення дівчиною повноліття. Принаймні, нами виявлено одне етнографічне повідомлення, зроблене у 1855 р. на Чернігівщині, іншої більш змістовної інформації не знайдено. У цьому записі згадується про існування ритуальної практики посвячення дівчат у нову соціально-вікову категорію: до такої дівчини збиралися рідні, а знайомі вітали з її повноліттям. Гостей пригощали пирогами, пили горілку, а потім викидали над хатою білий прапор, як знак радості. Або ж возили імениницю на санках чи в кориті по селу, при цьому стрибали і кричали: «Поспела, Поспела». Після такої педагогічно-обрядової практики оприлюднення повноліття дівчини до неї мали право вже свататися хлопці, до того часу – ні [3, с. 22].

В інших регіонах України трапляється інформація лише про особливості зміни гендерної ідентичності, що виявлялися, насамперед, у змінах в одязі та зачісці, соціологічних термінології тощо. Наприклад, ритуал третього заплітання – «на данець» (перший вихід дівчини на молодіжні гуляння) здійснювала мати. Заздалегідь на воді, взятій при повному місяці з трьох криниць, запарювали зілля (листя верби, калини, липи, м'яти, полину, материнки, васильків) на семи молитвах: «від сорому, від ганьби, від занашення голови, від пияка, від убійника, від лайдака, від дурного розуму». Молитви над цим зіллям могла читати по черзі як близькі, так і далекі родичі. Мати мила доньці голову цим настоєм, витирала подолом своєї сорочки («щоб впору дітей родила»), розчісувала її волосся трьома гребінцями: роговим («аби не здалася здурияти»), з каучука (пластмасовим – «би поступ мала добрий») та дерев'яним («би хлопців мала на данци, як на дереві листу») [6, с. 355]. Гребінці, якими розчісували дівчину тримали загорнуті у найдавнішу шириньку, за іконою Богоматері і використовували лише у цьому обряді.

Волосся розділяли на чотири частини і заплітали дві косички вгорі та дві косички внизу, які перекладалися на потилиці подвійним хрестом. У цей хрест мати вплітала червону мотузку з маленькими мідними дзвіночками, якою вона оперізувалась, ще будучи вагітною, сім разів навколо стану. Ця мотузка передавалася у родині з покоління в покоління. У подальшому дівка заплітала волосся в одну косу, «щоб чоловіка лишень одного на віку мала, щоб він коло неї, як хвіст невідчепно тримався» [6, с. 356].

Якщо ж дівчина втрачала цноту до заміжжя, то брати чи свояки стригли їй «гирю» (чубчик). Така дівчина уже не відважувалася ходити «на данець», бо її піддавали глузуванню і осистували [2, с. 77].

Вступаючи до молодіжної громади дівчина «торгувала кашею» – варила кашу, яку мали оцінити

хлопці. Той хлопець, котрий найбільше пропонував грошей, розбивав горщика і віддавав гроші посвяченій дівчині [4, с. 188].

Для дівчат також були властиві різні вияви ініціальної негативної поведінки: крадіжки харчів для вечорничих складок, висміювання фізичних вад й рис одне одного і т. ін. [4, с. 200].

У Чернігівській губернії до дівочої громади з кінця XIX ст. приймали без особливих ритуалів та могоричу, але за умови, що дівчина вміла прясти, шити, вишивати та дотримувалася моральної поведінки. Часто такій обраниці давали право нести до села останній сніп після обжинків [3, с. 23], що було виявом громадської поваги.

Хлопця з 15–16 років починали називати «парубок», «легінь» [4, с. 181], стверджуючи тим самим якісну зміну його статусних характеристик, готовність до одруження та створення власної сім'ї.

Щодо обрядового оформлення парубочого повноліття, на відміну від дівочого, існує значна кількість етнографічної інформації XIX – першої чверті XX ст. Прийняття до парубочої верстви в традиційній педагогіці українців передбачало здійснення кількох посвячувальних, ініціальних процедур, що ритуально оформлювали перехід з однієї соціологічної групи в іншу.

У другій половині XIX – на початку XX ст. парубочі ініціації мали вже зредуковану форму, а подекуди стали зводитися лише до певних фізичних випробувань або ж виставлення могоричу тощо [8, с. 53].

З етнографічних матеріалів XIX – початку XX ст. відомі посвячувальні обряди в українців – «коронування», на Галичині – «фрицювання» (від польського *fruc* – новачок) [3, с. 33], що були важливим обрядовим актом утвердження хлопця в якості парубка. Учені, спираючись на етнографічні джерела XIX ст. зазначає, що «будь-яка ініціація, яка є класичним прикладом перехідних ритуалів структурно поділяється на три фази: 1) виділення індивіда з колективу; 2) порубіжний період; 3) реінкорпорація (включення заново) до колективу» [4, с. 201].

Дослідники виокремлюють фази ініціації в українському селі. «Перша фаза ініціації – відокремлення в окрему верству, що починалася коли хлопцеві виповнювалося 6–7 років. Реалізація етнопедагогічної функції цієї фази завершувалася остаточним виділенням хлопця у «підпарубка», який змінював види роботи і починав ходити на вулицю» [1; 8].

З виділенням хлопця у «підпарубка» наставала друга, основна фаза парубочої ініціації, завданням якої було прийняття до парубочої громади. Виховна функція цієї фази реалізовувалася у сфері взаємовідносин статей. Юнак (14 років) уже не належав до дітей, але ще не був визнаний за парубка: така порубіжність і була причиною того, що ініціант знавався обов'язкових ритуальних насмішок, глузувань [8, с. 51].

Елементом ініціацій в українців XIX – початку XX ст., був постриг волосся. Класичним елементом такого обряду в українській народно-педагогічній традиції, був ритуал «обрубання» волосся хлопцям у гуцулів. Хлопця вели під дерево, він збирав волосся у жмуток і піднімав його догори, а один із чоловіків вправно кидав топірець, з першого разу обрубуючи волосся. «Підстрижений» парубок з цього моменту

отримував право прилюдно танцювати з дівчиною й частуватися горілкою у корчмі [7, с. 25].

Обов'язковим елементом ініціації було екзамнування посвячуваних. Велике значення мала ритуально оформлена перевірка в юнаків знань, навичок і фізичної витривалості, необхідних селянину у його нелегкій праці.

Однією з форм фізичного випробування були бійки між різними громадами. Тому при виборі отамана громади особливо важливо було, щоб той, кого обирають, був здатний на бійку та «розбишакуватий». Довівши громаді свою витривалість, силу й кмітливість, парубок здобував право перейти до рангу чоловіків і право взяти шлюбу [6; 7].

У народній педагогіці представлені й жартівливі елементи випробування парубка. Зокрема, українці змушували його кукурікати, «плавати в поросі», того, хто не вмів танцювати, хапали за волосся і підіймали вгору; сплячому хлопцеві, що залишався вперше на вечірках, насипали у чоботи попіл, наливали воду і «золили» там ганчірки; сонному хлопцеві вимащували обличчя сажею, пришивали до одягу картоплину тощо [3: 6: 7].

Після обряду посвячення хлопець ставав парубком – членом парубочої громади, з якого знімалася обмеження й заборони лімінального періоду. Ритуальне переродження ініціанта означало його розрив з попереднім станом, соціальним статусом та оточенням.

У практиці молодіжних громад ініціації відігравали важливе педагогічне значення. Їх цінність, насамперед, полягала не стільки у таємничості та інформативності, а в тому, що вони були своєрідною системою цінностей, які регулювали життя даної соціальної групи та формували стереотипи етнічної поведінки на певному віковому етапі.

Ініціації були свідченням зростання соціального статусу молоді в ієрархічній соціально-віковій системі, що існувала у традиційному суспільстві: визнання прав юнаків та дівчат на створення сім'ї, участь у сімейних радах, за певних умов – у сільських сходах тощо.

Батьки іноді відкладали час вступу дітей до молодіжної громади. Приводом могла стати непоко́ра батькам, у такому разі батько дозволяв парубочити молодшому сину і навіть, першому одружитися [1; 8]. Такі випадки, однак, були нечастими, бо за дотриманням звичаєвих норм у сім'ї слідував не лише господар, а й громадськість, зокрема сільська громада. У цьому реалізувався такий принцип народної педагогіки як єдність та наступність виховання. Громадська думка, зазвичай, засуджувала всі порушення звичаєвого родинного права, зокрема права на позачерговість до парубкування й дівування. Про того, хто це допускав, казали, що він «перебив свого брата», «підм'яв сестру», «потоптав старшого» [3, с. 50]. У деяких регіонах України, з метою закріплення правил першочерговості, існував спеціальний соціально-віковий чин «старшого парубка» («старшої дівки») [1; 8].

Характерно, що між рідними сестрами різного віку зберігалась вікова сегрегація. У деяких місцевостях України спостерігалися цікаві стосунки між сестрами-підлітками і сестрами-дорослими: «підлітки не носять певних ознак дорослого віку (головних уборів), вони мусять підстригати волосся на голові; вони не вступають в дівоцьку громаду і

виходять заміж тоді, як вийде старша сестра» [4, с. 225].

З утвердженням егалітарних взаємин між старшими й молодшими братами й сестрами, черговості одруження з кінця XIX ст. стали дотримуватись не так строго, що було зумовлено, передусім, змінами соціально-економічних умов життя. Розвиток товарно-грошових та капіталістичних відносин супроводжувався посиленням міграцій, деяким відпливом молоді з села. Це призводило до деформації статево-вікової структури населення, зниження народжуваності, що, зі свого боку, викликало послаблення міжпоколінних зв'язків, соціального контролю та батьківського авторитету, а загалом традиційного укладу сім'ї.

Молодіжні громади були посередниками між сім'єю і сільською громадськістю, що забезпечувало цілісність громади та безперервність передавання народно-педагогічного досвіду. Парубки та дівчата набували особистої свободи, прав та статусних можливостей, що знайшло своє відображення, зокрема, у словах «то вже парубок» чи «то вже дівка» [6; 7]. З іншого боку, зберігалася загальна підпорядкованість дівчат батьківській та материнській волі: вони були зобов'язані беззаперечно виконувати господарські розпорядження батьків і дотримуватись визначених ними заборон та обмежень. Мати скеровувала зусилля дочки на приготування посагу (скрині), призначаючи їй певну «денну норму» прядіння та вишивання: лише за умови її виконання дівка отримувала право відвідувати молодіжні зібрання, а в деяких випадках за невиконану роботу могла бути навіть фізично покарана [3, с. 41].

Значно більшою свободою та незалежністю користувалися неодружені парубки, які в сім'ї ставали найближчими радниками та помічниками батька. Юнак отримував усі права дорослого чоловіка: брати участь у вирішенні справ колективу, вільно розпоряджатися заробленими коштами, представляти інтереси родини на сільських сходах, палити тютюн, вживати спиртні напої, запускати вуса, залицятися до дівчат, ходити на вечорниці, мав дозвіл одружуватися тощо [3, с. 45].

Проте, певна підпорядкованість парубка у сім'ї все-таки зберігалася. Це тривало до того часу, поки він не переходив у статус повноправного жонатого чоловіка. На Півдні України у кінці XIX ст. навіть бували такі сім'ї, в яких парубок залишався у повному підпорядкуванні батька до самого одруження [5, с. 771].

Формування та діяльність молодіжних громад ґрунтувалося на засадах звичаєвого права. Парубочі та дівочі громади мали усталену внутрішню організацію, правила поведінки, права, обов'язки та заняття [].

У деяких районах України, у керівництві молодіжними громадами, зазвичай, парубочькими брали активну участь старші чоловіки, які мали власних дітей і навіть онуків [2]. Таким шляхом, за народно-педагогічними уявленнями, ефективніше засвоювалась звичаєво-правова система.

Молодіжні громади виконували низку важливих педагогічних функцій, зокрема, їх соціально-побутова спрямованість включала такі основні напрями:

- а) врегулювання стосунків сільської молоді з волостю, старшиною, поміщиком (парубочтво в цьому плані було свого роду виконавчим органом);
- б) налагодження нормального життя в селі, улагодження всіх конфліктів, що виникали між

парубками і дівчатами та між молоддю і іншими мешканцями села;

в) участь в організації урочистостей у селі: церковних процесій, святкування храмового дня та інших традиційних для села свят тощо.

Молодіжні громади мали перед сільською громадою і певні трудові обов'язки. Так, для парубочої громади найголовнішими з них були: будувати гойдалку на Великдень, вирубувати хрест на Водохреща, «... братство платить світло в церкві за свій рахунок, за що бере відповідну плату, а за виручені гроші купує оздобу до церкви, образи, вінці, фореньки, бразкачі» [7, с. 30].

До обов'язків дівочої громади входили організація вечорниць, уквітчення церкви перед великими святами, упорядкування самітніх могил на цвинтарі перед поминанням померлих, допомога старим та немічним у селі, а подекуди – догляд за немовлятами, яких не було з ким залишити вдома під час польових робіт [3; 5].

Період парубочтва закінчувався особливими ритуалами. В українських, селах XIX ст., важливим випробуванням була участь новачка у спільних роботах, зокрема, косінні сіна толокою. Новопосвячений косар усіма жителями села визнавався повноправним дорослим членом громади [3; 7].

Обряди посвячення у косарі не пов'язувалися з парубочими громадами, але, як бачимо, вони були логічним завершенням ініціації юнаків у сільських громадах. Тому є підстави припускати, що такі, або ж подібні звичаї завершували перебування молодих селян у парубочих громадах. Ці обряди були втраченими на кінець XIX – початок XX ст.

Висновок та перспективи подальших розвідок напрямку. Отже, молодіжний період людського життя був ключовим для успішного навчання парубків і дівчат та, в подальшому, адекватного виконання ними узятих традиційно гендерних ролей.

У цей віковий період відбувався етап соціалізації, який був завершальним у плані інкорпорації юнацької статево-вікової групи в повноцінне життя сім'ї, родини, громади тощо. Соціалізація на цьому етапі здійснювалася, насамперед, у межах діяльності таких організацій дошлюбного спілкування молоді, як парубочі та дівочі громади.

Парубочі та дівочі громади у традиційній культурі українців у XIX – першій чверті XX ст. були інститутом дошлюбних стосунків. Існування цих молодіжних об'єднань було особливо важливим з погляду на становлення людини як повноправного члена селянської спільноти у відповідності з народними уявленнями про статево-віковий принцип організації соціального простору та необхідність підготовки до сімейного життя, засвоєння статусних ролей одружених чоловіків та жінок.

Перспективою подальших розвідок напрямку є вивчення особливостей соціалізації української молоді у різних типах сімей (XIX – перша чверть XX століття).

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Жмуд Н. В. Етнічні стереотипи статевого виховання та поведінки. *НТЕ*. 2003. № 3. С. 78–82.
 2. Забловський А. Соціалізація дитини в традиційній культурі українців XIX – поч. XX століть: ритуально-аритуальні аспекти. *Вісник Київ. ун-ту імені Т. Шевченка*. К., 2004. Вип. 74–76. С. 76–80.

3. Записки етнографічного товариства. К.: Укр. Акад. наук, 1920. Кн. 1. 63 с.

4. Збірки сільської молодіжності на Україні. *Матеріали до української етнології*. Львів, 1918. Т. XVIII. С. 170–275.

5. Камінський В. Парубочі громади на Херсонщині, як звичаєво-правничий інститут. *Києвская Старина*. 1887. VIII. С. 769–771.

6. Касяненко І. Молодецькі звичаї в селі Боярці Київського повіту. *Києвские губернские ведомости*. 1850. № 44. С. 354–358.

7. Костащук В. Парубочья громада в селі Тулові на Покуття, в Галичині. *Побут*. 1929. Ч. 4–5. С. 21–35.

8. Сявавко Є. Українська етнопедагогіка в її історичному розвитку. К.: Наукова думка, 1974. 152 с.

REFERENCES

1. Zhmud, N. V. (2003). Etichni stereotypy statevoho vykhovannia ta povedinky. [Ethnic stereotypes of sexual education and behavior]. Vinnitsa. [in Ukrainian]
 2. Zablovskiy, A. (2004). Sotsializatsiia dytyny v tradytsiini kulturi ukrainsiv XIX – poch. XX stolit: rytualno-arytualni aspekty. [Socialization of a child in the traditional culture of Ukrainians XIX – beginning. XX centuries: ritual and ritual aspects]. Kyiv. [in Ukrainian]
 3. Zapysky etnografichnoho tovarystva (1920). [Notes of the Ethnographic Society]. Kyiv. [in Ukrainian]
 4. Zbirky silskoi molodizhy na Ukraini. Materialy do ukrainskoi etnolohii. (1918). [Gatherings of rural youth in Ukraine. Materials for Ukrainian ethnology]. Lviv. [in Ukrainian]
 5. Kaminskyi, V. (1887). Parubotski hromady na Khersonshchyni, yak zvychaievo-pravnychiy instytut. [Parubotsk communities in the Kherson region as a customary and legal institution]. Kyiv. [in Ukrainian]
 6. Kasianenko, I. (1850). Molodetski zvychai v seli Boiartsi Kyivskoho povitu. [Molodetsky customs in the village of Boyartsy, Kyiv County]. Kyiv. [in Ukrainian]
 7. Kostashchuk, V. (1929). Parubotska hromada v seli Tulovi na Pokuttii, v Halychyni. [Parubotsk community in the village of Tulovi on Pokuttia, in Halychyna]. Kyiv. [in Ukrainian]
 8. Siavavko, Ye. (1974). Ukrainska etnopedagogika v yii istorychnomu rozvytku. [Ukrainian ethnopedagogy in its historical development]. Kyiv. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

ОКОЛЬНИЧА Тетяна Володимирівна – доктор педагогічних наук, професор, доцент кафедри педагогіки та спеціальної освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира.

Наукові інтереси: дослідження історико-педагогічних процесів України.

БОСІЙ Олександр Михайлович – аспірант кафедри педагогіки та спеціальної освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: дослідження історико-педагогічних процесів України.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

OKOLNYCHA Tetiana Volodymyrivna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Associate Professor of the Department of Pedagogy and Special Education of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University.

Scientific interests: research of historical and pedagogical processes of Ukraine.

BOSYI Oleksandr Mykhailovych – postgraduate student of the Department of Pedagogy and Special Education of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University.

Scientific interests: research of historical and pedagogical processes of Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 15.10.2022 р.